

”Under bambussen”

Fange nr. 44.792

i

Fransk Guyana

Afforskningsbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek, Jesper Düring Jørgensen

Tilfældigvis begynder denne historie i Tyskland de år, da bitterheden tærede forstanden ud af hovedet på folk, mens natteangsten sved maven i laser.

Det var i 1920 i Koblenz. Nu om dage en ren, velordnet by at se til. Klik bare ind på www.koblenz.de/ og se selv. På byens internetside finder man intet om, at den i 1920 var blevet besat af den franske hær, da den rykkede ind i Rhin- og Saarlandet for at få vredet krigsskadeserstatning ud af den skrøbelige weimarrepublik.

Over hele landet havde mange tilsluttet sig bevæbnede frikorps og underlige politiske grupperinger, der tilbød forskellige men hurtige totalentrepriser til løsning på elendigheden.

Nogle af dem, der endnu havde lidt at tabe, besvor deres afmagt i politiske foreninger og partier af typen: ”Deutsche Nothilfe Gegen die schwartze Schmach”, på dansk: ”Tysk Nødhjælp Mod den sorte Skændsel”. Et racistisk foretagende, der drev hetz mod franskmændenes brug af farvede soldater til besættelsen af landet, og foreningens talsmænd udmalede tungefærdigt og mareridtsagtigt de unævnelige sygdomme og den degeneration, som de farvede soldater

ville besudle tyske kvinder og dermed selve det tyske folkelegeme med under denne skamløse besættelse.

Andre – og der var mange – flygtede ind i Fremmedlegionen. Det var ganske vist forbudt legionen at hverve på tysk grund, men ingen, der er rigtig angst for dagen i morgen, regner lov eller regeringsforbud. Var kontrakten først underskrevet, var det en chance til at undslippe, og der ventede som det første varsel om en ny tilværelse med plan og orden et godt måltid mad med rigelig, døvende vin.

Danskeren Ove Frohn havde nu ikke ladet sig drive af så beskedne drømme, da han meldte sig til Fremmedlegionen, han var bare eventyrlysten og rastløs; måske havde krigsårene alligevel sat en slags stempel på ham, selv om han på en måde havde været en udenforstående.

Han var uddannet maskinarbejder eller mekaniker i København, og i 1914 havde han været på valsen i Tyskland, da den store krig brød ud. Det blev hans chance. Han havde meldt sig til det tyske flyvevåben som civil flymekaniker og fået en indbringende akkord med at hastereparere vingskudte fly lige bag Vestfronten, så de hurtigt kunne komme på vingerne igen og flyve ud og slå fjenden.

I 1918 var det forbi; freden kom, og med den forsvandt de gode penge. Ove Frohn rejste hjem til København, men kunne ikke rigtig falde til, og i 1920 var han tilbage i Tyskland.

En aften i Koblenz kom han i selskab med nogle franske befalingsmænd fra besættelsestropperne. Det blev en glad aften med lystig snak, og Frohn åbenbarede for sine nye

venner, at han drømte om at blive pilot. Det havde en af franskmændene en løsning på. Fremmedlegionen manglede netop piloter, han skulle bare i al diskretion melde sig på en bestemt adresse i byen, så ville det hele gå af sig selv, stort set, garanterede hans nye ven. Frohn fulgte vinket og mødte op på den anviste adresse, og fuld af forventning underskrev han de nødvendige papirer, der skulle gøre ham til pilot i Fremmedlegionen; men i den kontrakt, Ove Frohn havde underskrevet, stod der intet om piloter eller flyvemaskiner, men derimod, at underskrivelsen havde bundet sig til fem års tjeneste i den franske Fremmedlegion som menig knoldesparker, og som sådan overførtes han fra Koblenz til Sidi bel Abbès i Algier for at tiltræde en uddannelse som ganske almindelig infanterirekruit i Fremmedlegionen.

Der var intet at sige til, at han følte sig bedraget, og den første tanke, der meldte sig, drejede sig om flugt. Det begyndte meget betryggende, næsten på første klasse. Sammen med to ligesindede lykkedes det at stjæle en bil, men de frihedstørstende rekrutter blev indfanget, fængslet og dømt. Ikke mindst fordi en tredjemand, tilmed en landsmand til Ove Frohn, foretrak at indkassere en dusør ved at angive kammeraterne, i stedet for at deltage i flugtforsøget.

Ove Frohn blev dømt som den, der havde planlagt flugten, og fik derfor den hårdeste dom: 5 års straffearbejde på galejerne.

Straffearbejde på galejerne. Det var blot en traditionsrig, halvt juridisk halvt folkelig betegnelse, der dækkede over deportation og tvangsarbejde i Fransk Guyana, en lille koloni på det nordøstlige hjørne af det sydamerikanske kontinent. Et andet navn for denne lokalitet er Djævløen,

der via det berømte og skændige justitsmord på kaptajn Dreyfus har vundet næsten synonym dækning for hele straffekolonien; i virkeligheden var Djævløen blot en lille holm ud for kysten, der sammen med nabøerne Royale og St. Joseph udgjorde hele øgruppen "Îles du Salut".

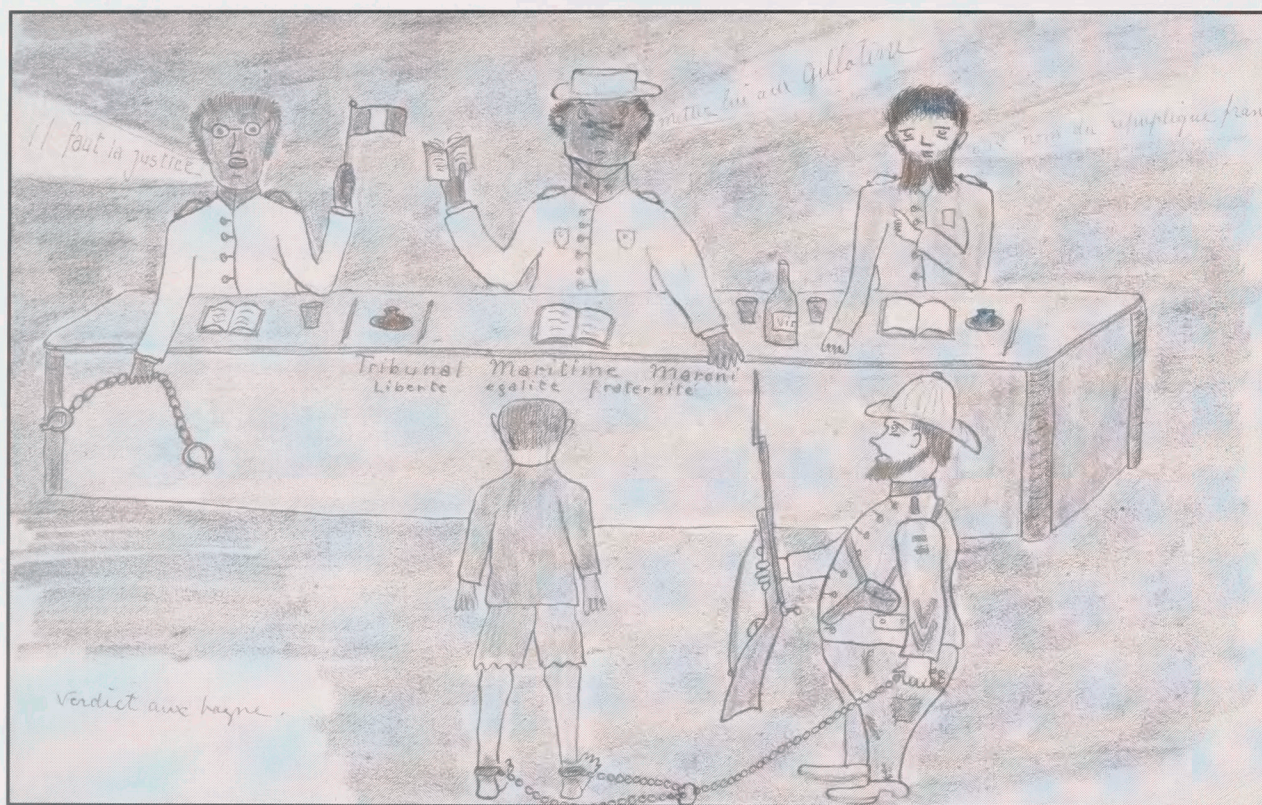
Djævløen var uagtet sit frygtelige navn et langt behageligere sted at opholde sig sammenlignet med byen St. Laurent inde på kysten. Klimaet på øerne var langt bedre end den fugtige feberhede i flodmundingen på fastlandet, og Djævløen var derfor reserveret såkaldt "noble fanger", d.v.s. fanger, der havde haft en social status, og hvis forbrydelser ofte var blevet bedømt som værende af eksklusiv karakter, højforræderi f. eks, sådan som det havde været tilfældet med kaptajn Dreyfus, der havde været øens første beboer; før hans ankomst havde den lille holm været fuldstændig ubeboet.

Til gengæld var nabøerne, St. Joseph og Royale forfærdelige steder. På St. Joseph fandtes koloniens sindssygehospital samt fængslet bestemt for kriminelle af groveste art. De, der anbragtes her, høstede ikke megen gavn af det behagelige øklima, de sad enten på sindssygehospitalet eller gemtes af vejen i fugtige, dybe celler hugget ud i selve klippen. Her var der ikke mange chancer for at overleve et årelangt fængselsophold. På Royale fandtes dødscellerne for de fanger der afventede eksekution.

Fangerne på Djævløen havde langt bedre vilkår. De kunne benytte hytter og huse, ligesom de kunne færdes frit på den ganske vist meget lille ø.

Lejrene i og omkring St. Laurent var på en måde mere demokratiske i deres anlæg. De var ikke alene forbeholdt desertører fra Fremmedlegionen, men

Frihed, lighed, broderskab står der på bordets front. Men det franske slagord er langt fra at beskrive forholdene, som herskede i lejrene i og omkring St. Laurent i begyndelsen af det 20. årh. Fange nr. 44.792, danskeren Ove Frohn, har gennem sine detaljerede tegninger skabt tablauser, der vidner om et traumatiserende grumt og aparte liv i straffekolonien. (Det Kongelige Bibliotek).

desuden kriminelle af alle slags fra hele Frankrigs fængselsvæsen. Hovedsageligt vaneforbrydere, gengangere fra retssale og fængsler, som moderlandet ikke ønskede at samle på længere endside ofre dyre fængselspladser på, og deportationen blev da en udvej for samfundet i bestræbelsen på at udrense sine kriminelle.

Det var som en af denne brogede skare mennesker, Ove Frohn trådte an og marcherede ind ad landgangsbroen i St. Laurent med sin køjesæk over skulderen for at påbegynde sine fem års straffearbejde.

Men med dette åremål var mareridtet ikke forbi. Efter afsoningen af straffearbejdet fulgte den såkaldte

“doublage”. Dette civiliserede, abstrakte udtryk betød slet og ret, at den løsladte straffefange var tvunget til at tilbringe lige så mange år i kolonien, som straffen havde været lang. For mange var dette en værre straf end selve tvangsarbejdet, der dog indebar en forsørgelse, mens den løsladte, der afsonede sin doublage var tvunget til at slå sig igennem i kolonien på bedst mulig måde med tilfældigt arbejde, hvis det var at få, eller med kriminalitet som den anden udvej, når det lovformelige glippede. Sådan var vilkårene, men langt fra alle fanger kom til at opleve doublagen.

Straks efter landgang, blev de nyankomne fanger opstillet til parade og sortering til det straffearbejde, som lejrkommandantskab og lejrlæge fandt, at de

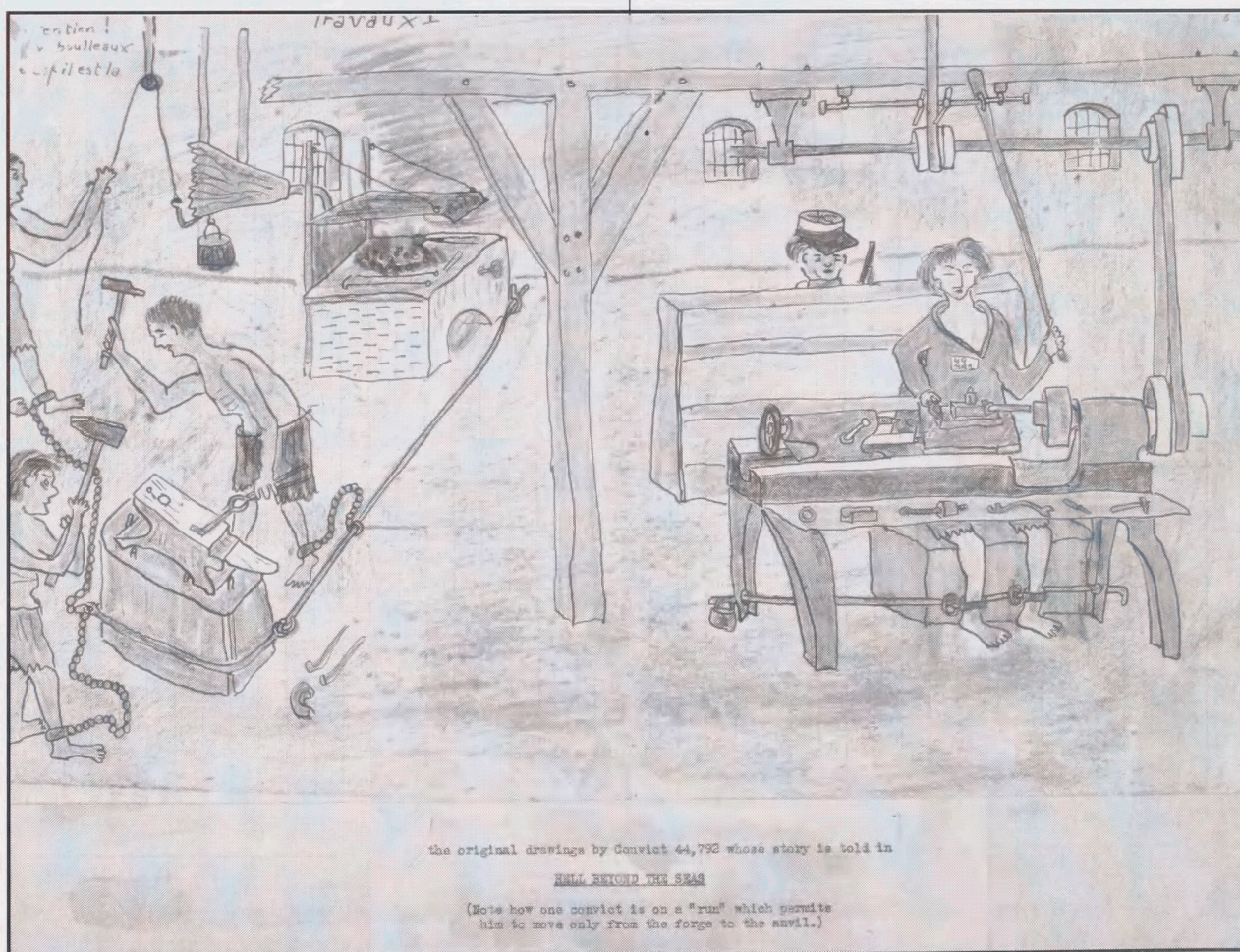
enkelte fanger egnede sig til.

Store, stærke fanger uden håndværksmæssig uddannelse eller færdigheder blev udtaget til brændehugning og vejarbejde. "Bon pour la route", hed udtagningen til vejarbejdet, og det var næsten ensbetydende med en dødsdom. Koloniens myndigheder havde gennem en årrække forsøgt at anlægge en vej gennem junglen fra Cayenne til St. Laurent, en strækning på 250 km. Mere end 50 år var gået siden projektets start, men man havde blot nået at færdiggøre 24 km. Til gengæld havde de angiveligt kostet 24.000 straffe-

fanger livet.¹

Sammen med de helt uuddannede fanger løb folk med unyttige boglige færdigheder en meget høj risiko for at blive tildelt arbejdet som brændehugger eller vejbygger; og disse mennesker, der hyppigt hverken var store eller stærke, endte efter længere eller kortere tid "under bambussen", en betegnelse for lejrens begravelsesplads.

Men Ove Frohn var heldig. Hans uddannelse som mekaniker og maskinarbejder kom ham til

Straffefangerne havde grund til at føle sig heldige når de blev anvist arbejde i værkstedet, idet andre former for beskæftigelse, f.eks. arbejdet med at bygge veje eller hugge brænde, nærmest var forbundet med en dødsdom. Alligevel blev der alle steder sat grænser for friheden. Bemærk hvordan den ene fanges fodlænke, ved at være gjort fast til en stang i gulvplan, udelukkende giver mulighed for at bevæge sig frem og tilbage mellem esse og ambolt. (Det Kongelige Bibliotek).

nytte på flere måder. For det første undgik han at blive udtaget til vejarbejde og brændehugning, idet lejren i høj grad havde brug for netop de færdigheder, han besad, og han gjorde selvsagt ikke ringeste forsøg på at skjule sin ekspertise.

Da Frohn kom til St. Laurent var der forskellige tekniske indretninger, maskiner og motorer, der var i mere eller mindre brøstfældig eller ubrugelig stand, og han var på den måde selvskrevet til at arbejde som hele lejrens maskinmester.

På mange måder en lidt friere stilling end den, de fleste af hans medfanger måtte friste.

Også på anden måde var hans tekniske og håndværksmæssige færdigheder en fordel. Frohn havde, takket være sine kvalifikationer, bedre muligheder end de fleste for at lave "camelot". Sådan betegnedes enhver vare, håndværk eller tjenesteydelse, som kunne omsættes illegalt mellem fangerne.

"Camelot" var den ene af de to uofficielle valutaer i det økonomiske system, der bandt fangekulturen sammen i lejren; den anden var "tafia", en betegnelse for den rom, der destilleredes overalt i St. Laurent også i fangelejrene.

Uagtet den ikke var velsmagende, var denne drikkevarer en basal livsnødvendighed for alle i kolonien.

På en måde var tafiaen selve bindemidlet mellem fangerens underverden og vogternes og embedsmændenes officielle verden; tafiaen var ganske enkelt den fælles møntford, der knyttede disse to verdener sammen.

Den havde den kortsigtede virkning, at den berusede fanger så vel som vogtere, hvilket gjorde det muligt for begge parter at komme gennem dagen og vejen. Med hensyn til den lidt mere langsigtede

virkning – her tænkes hverken på skrumpelever, hjernesvind eller andre af de medicinske bivirkninger, som tafiaen kunne medføre – Nej, den langsigtede indvirkning af denne berusende drik gjorde sig gældende i forhold til samfundet.

Den lå i den korrupperende indflydelse, som tafiaen havde på fangevogterne og den øvrighed, de repræsenterede.

En korrupsion, der som næsten al korrupsion var intet mindre end selve fremkaldelsen af administrationens menneskelige ansigt på godt og ondt. På den måde blev tafiaen en lænke, der bandt fanger og vogtere sammen ikke blot i et fælles marked men i en fælles, indforstået opfattelse af, hvorledes værdierne i St. Laurent ansattes kursmæssigt, og hvorledes de hang sammen.

Ove Frohns bestilling ved lejrens drejebænk gav ham rige muligheder for at fremstille camelot, navnlig knive var i høj kurs blandt fangerne. Selvsagt var det forbudt fangerne at være i besiddelse af den slags redskaber, men dette forbud gjaldt kun på papiret. I virkelighedens korrupperede verden var den enkelte fanges kniv en livsbetingelse for ham, hvis han skulle gøre sig håb om at overleve i sin fangetilværelse, og det lykkedes flere gange Frohn at spare en del francs op i kraft af sine fabrikationer ved lejrens drejebænk. Reelle penge han investerede i flugtforsøg fra lejren.

Han havde ikke været mere end nogle få uger i St. Laurent, før han gjorde sit første flugtforsøg ved simpelthen at prøve at svømme tværs over floden til nabobyen Albina i den hollandske del af Guyana, men han blev grebet og straffet, om end det gav ham en vis prestige blandt fanger og vogtere. Siden fulgte flere

flugtforsøg, hvoraf et par stykker var ganske vellykkede, en tid i alt fald. Et af dem bragte ham langt op ad floden til en guldgraverlejr i junglen, hvor han havde held til at samle sig en del guld, men under den videre færd gik det galt, han blev syg, båden, han sejlede i, forliste, guldet blev stjålet fra ham, og selv vågnede han op som fange på lazarettet i St. Laurent.

Ved en anden lejlighed stjal han en flyvemaskine og undslap til Paramaibo i Hollandsk Guyana, men tilværelsen som fri var vanskelig at gennemføre, og han blev opdaget og ført tilbage til lejren.

Efter de to første flugtforsøg var han nu hjemfalden til at miste sit gode arbejde ved drejebænken og stod i risiko for at blive overført til fængselsøen St. Joseph eller til brændehugning eller vejarbejde, men straffekolonienes behov for en kvalificeret maskinmester og mekaniker blev endnu en gang udslagsgivende. Han bevarede sin plads ved drejebænken men blev bogstavelig talt lænket til den.

Uden bedøvelse eller andre formildende omstændigheder, blev der smedet to glødende jern fast om Frohns ankler af lejrens bøddel. ”De Jern kommer du ikke af med, før du bliver puttet ned under bambussen.” mente den korsikanske betjent ”la Valise”, der åbenbart var godt tilfreds med det håndlag, der var blevet lagt i arbejdet.²

Han tog fejl, Frohn kom af med jernene, da der blev behov for at udnytte hans arbejdskraft på mere fleksibel måde, til gengæld blev arene tilbage på begge ankler, og han kom til at sidde sin tid ud som straffefange i St. Laurent, og nåede også at påbegynde doublagen.

Dog blev det ikke flugtforsøg-

ene, som endte med at skaffe ham friheden, nok så afgørende var det, at det lykkedes Frohn at få det danske udenrigsministerium til at tage hans sag op med de franske myndigheder, og det skaffede ham til slut friheden og en returrejse til København, hvor han efter 8 års udlændighed kunne stige i land ved Toldboden ligesom Chr. Winthers matros.³

Ove Frohn har fået sin historie fortalt før, af journalisten og forfatteren Aage Krarup Nielsen i bogen, *Helvedet hinsides Havet* fra 1933, og det er ikke tanken yderligere at gentage hans biografi her ud over det allerede meddelte, men bogen anbefales hermed.

Interesserede liebhavere kan enten låne den på Det Kongelige Bibliotek, eller bogen kan opledes i et og andet antikvariat til en skikkelig pris; det er næppe vanskeligt, den kom i adskillige oplag mellem 1933 og 1953.

Hvad der har interesse i nærværende sammenhæng, er Ove Frohns efterladte papirer og breve, der findes bevaret i Håndskriftafdelingen på Det Kongelige Bibliotek, herunder den korrespondance mellem de franske og danske udenrigsministerielle myndigheder, der endte med at skaffe ham den endelige benådning fra fangenskab og doublage.

Under signaturen Ny kongelig Samling 2831, fol. findes det hele bevaret i tre kapsler. Navnlig en af dem påkalder sig særlig interesse. Den rummer et stort antal tegninger med markante scener fra livet i fangelejren i St. Laurent, som Ove Frohn har udført med ganske almindelige farveblyanter af den type, børn plejer at tegne med.

I sin bog affærdigede Aage Krarup Nielsen disse billeder blot med et par

sætninger om, at de var primitive og naive. Det havde han ikke uret i, og han har kun bragt et par stykker som illustrationer i sin bog. Vist var Ove Frohn ikke kunstner, og han har næppe haft fjerneste ambition om at blive tegner eller maler, men hans skildringer af livet i St. Laurent, og det han kom ud for i sit fangeliv, efterlod sår og brændemærker andre steder end på benene.

Tegningerne er formentlig lavet kort efter hjemkomsten fra St. Laurent i 1928; antagelig samtidig med, at han begyndte at skrive et erindringsværk om livet i lejren.

Frohn opgav imidlertid selv at skrive en bog om sine oplevelser. I stedet opsøgte han Aage Krarup Nielsen og foreviste ham både tegningerne og sit manuskriptudkast til den påtænkte bog. Det hele gjorde et dybt indtryk på Aage Krarup Nielsen, og han så hurtigt mulighederne i Frohns beretning og påtog sig at skrive bogen.

På den måde fik Ove Frohn sin lidelsehistorie ud ved at berette det hele til Krarup Nielsen. Men når alt kommer til alt, er bogen en andenhånds beretning; den er en filtrering af Frohns oplevelser, mens tegningerne er hans egen personlige, billedmæssige formidling af hans oplevelser i St. Laurent.

Her har ingen ført hans hånd, eller lagt sig fortolkende endsige redigerende imellem, og derfor er det i hovedsagen tegningerne, det skal dreje sig om her som de mest autentiske vidnesbyrd, Frohn har efterladt sig om den skæbne, der ramte ham.

I alt findes der 38 tegninger bevaret, og på mange måder udgør de et sammenhængende hele. Man kan beskrive dem som et helt album i lølblade over livets gang blandt fanger og vogtere i St. Laurent. De er nok

personlige, lavet ud fra de betingelser og den formåen, som var Frohns som tegner og som menneske, men på trods af den stærke personlige betydning, de må have haft for ham som forsøg på at lægge oplevelserne i fangebyen bag sig ved at gentage dem på papiret, lykkes det ham at give sine personlige eller private traumer eller oplevelser en almen karakter, der rækker ud over det personligt private. Det almengyldige ligger i de temaer Frohn har valgt at skildre og i den hovedrystende satiriske humor over stedets og fangelivets absurditet, som går gennem alle tegningerne. Det er ikke en given kronologi, der binder tegningerne sammen, de virker episodiske, og der er ingen tegning, der kan bestemmes som en begyndelse og en, der tilsvarende kan placeres som den sidste i rækken.

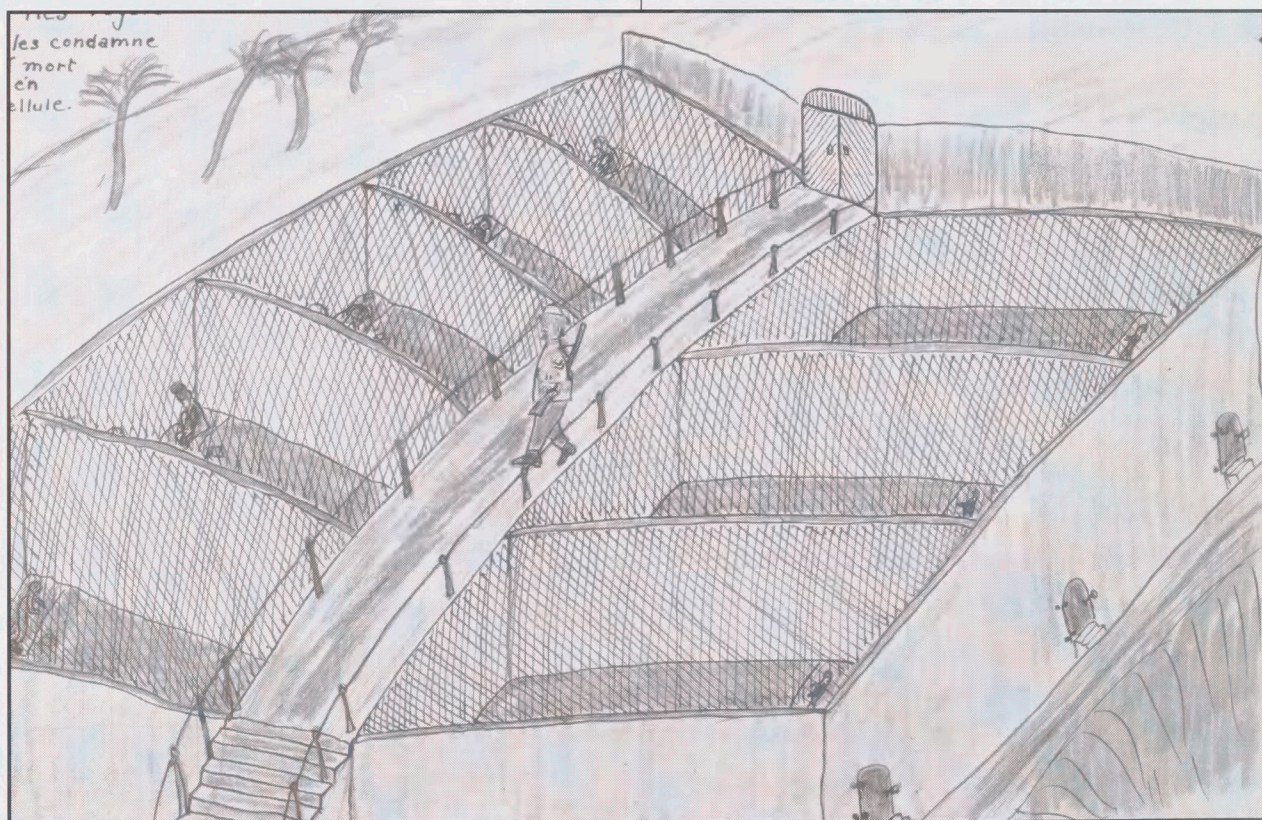
Man kan dog tale om tilløb til en vis systematik. Ove Frohn har lavet nogle få tegninger, hvor han har forsøgt at fremstille en grundplan over lejren, mens han i andre har indtegnet dens faciliteter for herigennem at fastholde en præcis topografi af St. Laurent.

En nutidig betragter studser især over en tegning af dødscellerne på Ile Royale. Som det fremgår af illustrationen nedenfor er der tale om en slags trådbure under åben himmel, adskilt af en ophøjet inspektionsgang, hvor den bevæbnede vagt kan overvåge hver enkelt celle, og det er påfaldende i hvor høj grad cellerne på Ile Royales minder om de bure, som alverdens fjernseere har kunne se på den amerikanske Guantanamo-base på Cuba, hvor de tilfangetagne terrormistænkte fra

Afganistan-krigen afventer deres videre skæbne.

Frohns tegning viser, at denne konstruktionen på ingen måde er nogen ny opfindelse, kreeret til lejligheden af amerikanerne. Denne rationelle måde at holde opsyn med fængselsfanger på, synes tværtimod at være et sent udslag af ganske traditionel metode i Caribien; i alt fald har Frohn bidt mærke i denne særlige indretning under sit ophold i Fransk Guyana i 1920'erne.

Ove Frohn har med sin tegninger givet eftertiden mulighed for at få et grundigt indblik i straffelejrene i Fransk Guyana. Et billede af cellerne, hvor de dødsdømte sidder som fanger i bure, er blandt de 38 tegninger, der er bevaret på Det Kongelige Bibliotek. (Det Kongelige Bibliotek).

Håndværkere er meget ofte kendetegnede ved at besidde en høj grad af pertentlighed i udøvelsen af deres håndværk. Det ser også ud til at have været gældende for Ove Frohn, når han tegnede. Hvad hans tegninger måtte mangle af kvalitet i kunstnerisk henseende,

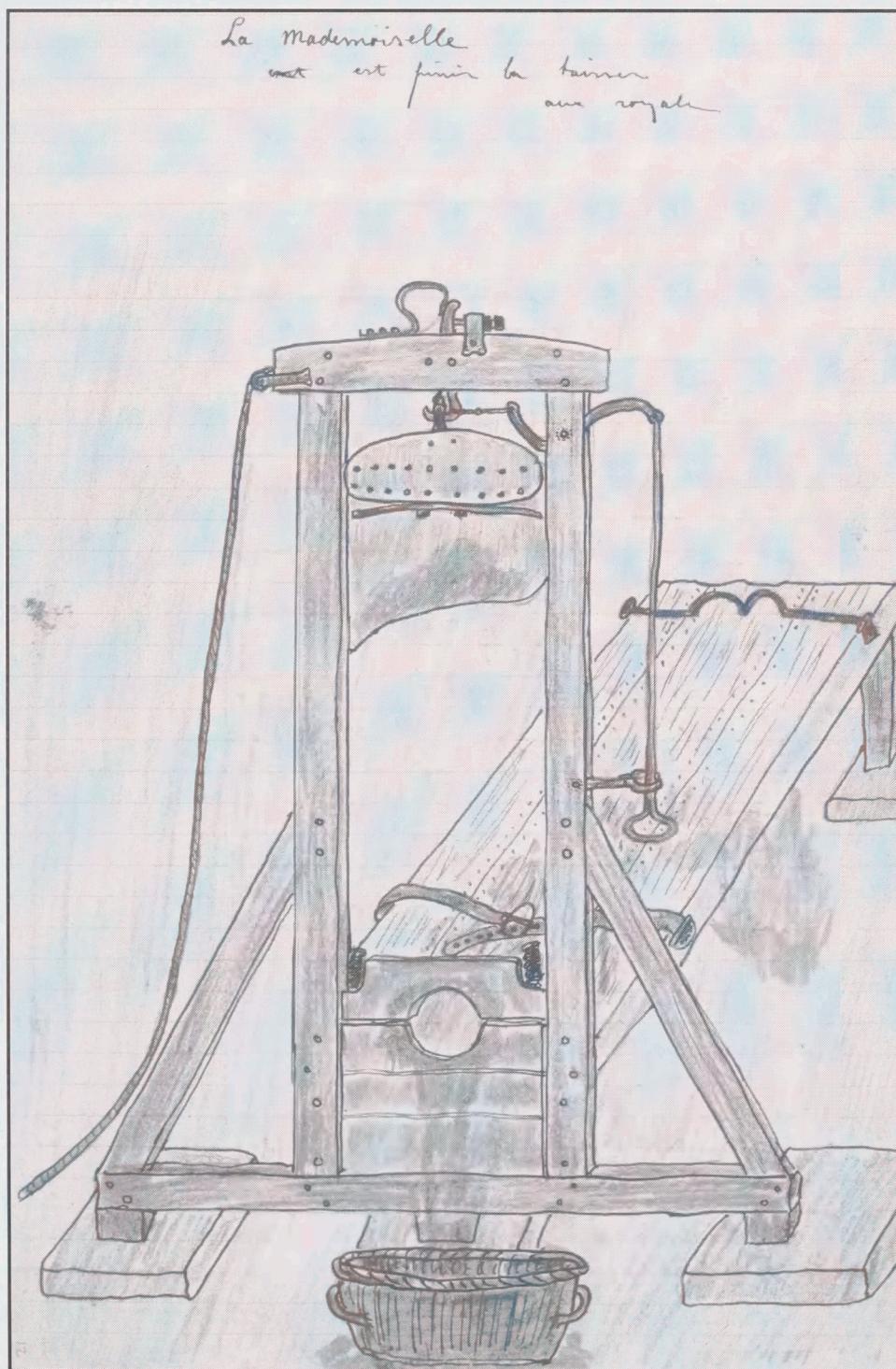
har de til gengæld i hans umage for at få så mange realistiske detaljer med som muligt. Det er lige før man kommer til at tænke på Tin-Tin tegneseriens ophavsmand Hergé, når man sidder med Frohns tegninger, selv om han naturligvis er milelangt fra Hergés niveau, men han har gjort sig umage for at

udtrykke sig så konkret som det har været ham muligt. Det gælder både de enkelte detaljer, men også med hensyn til kompositionen i de enkelte tegninger. Ikke mindst tegningen af guillotinen er karakteristisk i den henseende. Efter Frohns tegning er det muligt helt ned i detaljen at aflure maskinens virkemåde, det er lige før det er en konstruktionstegning.

Selvsagt spillede "La mademoiselle", guillotinen, en væsentlig rolle i fangernes bevidsthed. Flere af dem havde lige akkurat undgået den i Frankrig, men selv om de i første omgang havde bjerget livet ved landsforvisningsdommen til Fransk Guyana, rummede det ingen garanti for fremtiden. Tværtimod blev justitsen i kolonien hævdet med en nidkærhed, der efter Frohns

I straffekolonien var det fatalt at „miste hovedet“ på grund af nærkontakt med La Mademoiselle - en eufemisme for guillotinen, der ifølge den landsforviste Frohn blev benyttet både flittigt og vilkårligt. (Det Kgl. Bibliotek).

oplysninger var ganske proportional med vilkårligheden, og bøddlen i St. Laurent var ikke arbejdsløs.

Embedet som bøddel var et betroet arbejde, dog ikke mere end det var blevet overladt til en fange at forestå gerningen. I en del år varetog en fange ved navn Hespel, også kaldet Sjakalen, bøddlens funktion.

Beskæftigelsen som bøddel gav den udøvende person forskellige privilegier, han havde rang som fængselsbetjent, gik i uniform og havde ret til at bo i eget hus. Hespel var oprindeligt blevet idømt 20 års straffearbejde, og var på den tid, da Frohn opholdt sig i St. Laurent, ved at have afsonet sin dom. Foran Sjakalen lå doublagen, og det betød, at han med et slag ville miste sine privilegier og den tryghed, embedet havde

bragt ham. Til gengæld kunne han forvente, at de øvrige fanger og frigivne i kolonien næppe ville se på ham med større sympati i denne nye situation, og hans liv som frigivet kunne være i fare.

For at undgå sin skæbne sprættede Hespel maven op på en fange, som han påstod havde angrebet ham med en kniv, hvorfor han mente at have handlet i nødværge, og herved fik han håb om at kunne opnå en livsvarig straf, så han kunne forblive i sin privilegerede stilling, som han havde røgtet udadledigt.

Men bøddlen forregnede sig. Myndighederne fandt ikke Hespels nødværge bevist, og i stedet dømtes han selv til døden under guillotinen.

Hespel modtog sin dødsdom uden nogen synlig reaktion, da han dømtes i koloniens retslokale, men han udbad sig en

Eksekution af to kinesere i St. Laurant. Illustrationens nærmest tegneserieagtige præg, der ikke formidler antydning af at der er følelser på færde mellem de agerende på sceneriet, tydeliggør på sin egen groteske facon stedets mangel på menneskelighed. (Det Kongelige Bibliotek).

begunstigelse: Selv at få lov til at opstille ”la mademoiselle” og kontrollere, at den virkede, som den skulle, før han lagde sig på brættet, og det ønske blev ham indrømmet.

Før eksekutionen af Hespel skulle to kinesere, der havde myrdet en arbejdsleder, henrettes, og herefter kom turen til Hespel,

På den måde fik han yderligere det privilegium at konstatere, at hans opstilling af guillotinen virkede, som den skulle hele to gange, før turen kom til ham.

Denne markable begivenhed må have gjort sit indtryk på Frohn, i alt fald har han skildret den udførligt i en tegning.

I venstre side af tegningen tårner guillotinen sig op, og Frohn har grebet situationen lige efter henrettelsen af den første kineser, der roligt har ladet sig føre hen til henrettelsesmaskinen, mens hans kammerat til gengæld er brudt sammen ved at overvære den første aflivning og må slæbes hen til guillotinen af to betjente.

Optoget er anført af stedets fede pater med kors og bibel, der beretter delikventerne, mens blodet fra den første kineser er sprøjtet ud over bødlens hænder og fødder. Han er netop i færd med at trække faldøksen tilbage, så den kan være klar til den modstræbende kineser. Imens undersøger bødlens medhjælper den henrettedes tøj, der nu kan omsættes som ”camelot”. En hund har stukket snuden ned i kurven med det afhuggede hoved og gør sig åbenbart til gode med det, mens den hovedløse krop fra den først henrettede endnu ligger på jorden med blodet pumpende ud. En vagthavende befalingsmand har højtideligt taget sit kepi af og hilser ærbødigt på præsten og optoget med den sammenbrudte fange.

Helt i forgrunden sidder en langskægget, uniformeret embedsmand i en magelig stol og gør sig til gode med en cigaret og en flaske vin, og yderst til højre iagttaget en barmfager sort kvinde i et kort bastskørt med en stor kurv bananer på hovedet det hele scenari. I baggrunden nyder den fange, der passer ligkærren sin cigaret, mens han afventer afslutningen af henrettelserne, så han kan komme i arbejde.

Den langskæggede, uniformerede person i tropehjælm synes ikke at have særligt øje for begivenhederne, han ser mere ud til at være sunket lidt ind i sig selv i nydelsen af vinen og sin cigaret. Det kunne være den øverstkommanderende for hele ceremoniellet, men det modsiges af, at vedkommende ingen destinktioner har på uniformen, sådan som de andre øvrigheds-personer på tegningen.

Det er snarere Hespel, der i ro og mag afventer sin egen henrettelse; i alt fald svarer tegningen til den skildring, der findes af begivenhederne i Aage Krarup Nielsens bog.⁴

Den sorte, barmfagre kvinde med banankurven på hovedet har nedadbøjede mundvige, der synes at antyde en misbilligelse af begivenhederne. Hendes navn var Mimi, eller kvinden med det tykke ben, således kaldtes hun fordi hun havde fået elephantiasis i det ene ben. Hun optog en vigtig plads i fangernes liv i St. Laurent; ud over at sælge bananer tog hun sig kærligt af dem, og hendes generøsitet kom til at sætte sine spor; hun endte med en anseelig børneflokk. Også for Frohn må hun have spillet en vigtig rolle, bla. tog hun sig af ham, da han var flygtet til Paramaibo i flyvemaskinen, hvor hun havde slået sig ned på det tidspunkt, og hun sørgede ikke mindst for, at han kunne blive af med sine

Salon Ida, på hjørnet af Rue Victor Hugo og Boulevard St. Moritz, var centrum for lejrlivets lettere sider med bal, vin og kvindeligt selskab. (Det Kongelige Bibliotek).

benjern. At hendes barmfagre skikkelse går igen i flere aftegningerne må ses som et udslag af Frohns erindring om positive, livsbekræftende momenter midt i det absurde ragnarok, han var anbragt i.

Tegningen af sceneriet omkring guillotinen er på en gang en udpensling af en henrettelse med mange blodige detaljer, men det er tillige en fremstilling af begivenhederne set fra en sarkastisk, nærmest surrealistisk vinkel, der trækker hele den afstumpethed og kynisme frem, som bestemte livet mellem fanger og vogtere i St. Laurent.

Mere end nogen anden af Frohns tegninger udtrykker denne det omvendte værdiforhold, der herskede i straffekolonien. Et menneskeliv eller to var kun af en begrænset værdi, mens materielle ting, selv en henrettets tøj kunne rumme større værd. På en måde udtrykker Frohn med sin tegning det samme som Gottfried

Benn i digtet om den afdøde luder på lighuset. Hendes ensomme kindtand bar en guldblomme, som ligbæreren slog ud og pantsatte, fordi - som han sagde: "Kun jord skal blive til jord."⁵ Det er den samme pointe, der udtrykkes i henrettelsestegningen.

På en anden af tegningerne (se side 6) har Frohn tegnet sig selv fastlænket til drejebænken på lejrens maskinværksted; man ser, hvorledes jernene om hans ankler har gnavet ham til blods. Hele maskinværkstedet eller smedjen er indrettet med esse, blæsebælg og smedefaciliteter, der passes af andre fanger. De er hver især lænket om benene med en kort kæde, der igen er låst fast til en metalstang, der enten følger den maskine, fangen skal passe eller går gennem rummet og fører fangen til og fra flere af de maskiner, han skal betjene under udførelsen af arbejdet.

Alt var dog ikke bedrøveligt slavearbejde i kolonien, Frohn har i et par tegninger forsøgt at indfange en del af forlystelseslivet i kolonien, der i høj grad var koncentreret om Salon Ida på hjørnet af to gader i St. Laurent med fasionable navne, Rue Victor Hugo og Boulevard St. Moritz. Her var der bal hver lørdag, en liter rødvin kostede 3 frc. En ”jollie femme” 25 frc. Også her er det de hurtige, materielle værdier, der tæller mere end de menneskelige. Frohn har forevigt stedet på en valgaften, hvor kolonien skulle afgøre om det var kandidat Calmot eller hans modstykke Lauhier, der skulle regere straffekolonien.

På hans tegning går flere af personerne fra henrettelsestegningen igen. I forgrunden den fede, piberygende præst, en fange eller en, der afsoner doublage, ser sit snit til at stjæle en flaske tafia fra ham. På hjørnet ses en gadefejer med blødende sår på begge ankler, måske et selvportræt af Frohn selv, eller som han kalder sig på tegningerne 44.792. Tegningen er dessiné par 44.792, hedder det nederst på den.

Når man blader i Frohns tegninger, er det slående, at de egentlig minder om den form for kunst, som man bl.a. finder på Det danske Dokumentationscenter for Tortur og Rehabilitering. Dette center rummer en enestående samling af akvareller og andre kunstværker, der er frembragt af nogle af de mennesker, der har været udsat for tortur. De specialister, der har behandlet torturofrene for deres traumer, har set det kunstneriske arbejde som en væsentlig terapi i behandlingen af torturofre. Noget lignende må have gjort sig gældende for Frohn, blot måtte han hjælpe sig selv, og det er nærliggende at antage, at hans tegninger og selve tegneprocessen, har været en metode, han

har tilegnet sig for at de-briefe sig selv efter opholdet i Fransk Guyana. Ved at få sine oplevelser ned på papiret må det være blevet ham muligt at få rædslerne ud af kroppen og sjælen, om end arene blev tilbage.

Noter

- 1 Aa. Krarup Nielsen: *Helvedet hinsides Havet*, Kbh. 1937 s. 50.
- 2 Aage Krarup Nielsen: *Helvedet hinsides Havet*, Kbh. 1937 s. 66.
- Chr. Winther Saml. Digtninger 4, s. 17. Kbh. 1905.
- 4 Aa. Krarup Nielsen: *Helvedet hinsides Havet*, Kbh. 1937. s. 124 ff.
- 5 Gottfried Benn: *Kreislauf*: Der einsame Backzahn einer Dirne, / die unbekannt verstorben war, / trug eine Goldplombe. / Die übrigen waren wie auf eine stille Verabredung ausgegangen. / Den schlug der Leichendiener sich heraus / versetzte ihn und ging für tanzen / Denn sagte er, nur Erde soll zu Erde werden. (Gottfried Benn: *Gesammelte Werke*, Wiesbaden 1960. bd. 1. s. 8)
(En luder, der var død ukendt, havde en ensom kindtand med en guldplombe. De andre var gået ud som efter en stiltiende overenskomst. Den slog ligbæreren ud. Pantsatte den og gik ud at danse, for som han sagde: Kun jord skal blive til jord)